

ROZDZIAŁ 34

Trendy regulacyjne dotyczące transformacji opakowań konsumenckich

Rozwój gospodarczy a opakowań jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych

Przełom wieków XIX i XX to czas rozwoju gospodarczego na świecie, w tym także wielki przełom w zakresie zmian dotyczących pakowania produktów przeznaczonych dla konsumentów, szczególnie spożywczych. Co do zasady, produkcja opakowań z tworzyw sztucznych od lat `40 XX wieku była przełomowym krokiem dla rozwoju m.in. branży spożywczej. Pierwszym opakowaniem jednorazowym był wynaleziony w 1907 roku kubek na napoje tzw. Heatlh Kup, który miał sprzyjać higienie korzystających. Z czasem kubki wykonane z papieru, zaczęły być pokrywane okładzinami zapobiegającymi przesiąkaniu, wykonanymi z tworzyw sztucznych. Wynalazcą i propagatorem kubków jednorazowych był Lawrence Luellen¹.

¹ https://en.wikipedia.org/wiki/Paper_cup

Naturalną konsekwencją jednorazowych kubków, były w niedługim czasie jednorazowe sztućce, talerze i inne produkty z których w szybki sposób podczas posiłku mogliby skorzystać konsumenci. To ułatwienie było i jest dla konsumentów bardzo wygodne, dlatego tak szybko stało się popularne; obecnie trudno jest zrezygnować z takiej wygody konsumentom. Natomiast w połowie lat '70 Nathaniel Wyeth², amerykański inżynier, opatentował produkcję politereftalanu etylenu, czyli surowca do produkcji m.in. plastikowych butelek. Takie opakowanie, obecnie świetne znane i wykorzystywane przez dzisiejszych konsumentów jak plastikowa butelka – szybko stało się standardowym opakowaniem do gazowanych napojów bezalkoholowych. W kolejnych latach, butelka z tworzywa znalazła szerokie zastosowanie na całym świecie (w różnych rozmiarach i także do innych produktów płynnych).³

Możliwość korzystania z jednorazowych produktów i opakowań na żywność niewątpliwie sprzyjała gustom konsumenckim, ułatwiając także przewożenie produktów spożywczych do miejsca ich użytkowania lub konsumpcji. Stąd ich stale rosnąca popularność. Konsekwencją coraz większego wykorzystania tworzyw sztucznych, szczególnie w gospodarce, jest z jednej strony powiększające się zanieczyszczenie a z drugiej, pilna konieczność uruchomienia możliwości przetwarzania zużytych opakowań i zwracania ich do ponownego wykorzystania w gospodarce, zgodnie z zasadami gospodarki obiegu zamkniętego. Co należy podkreślić, obecnie do produkcji opakowań wykorzystuje się duże ilości surowców pierwotnych. Prawie 40% tworzyw sztucznych i 50% papieru w Unii wykorzystuje się wyłącznie do produkcji opakowań. Recykling odpadów z tworzyw sztucznych jest około pięć razy korzystniejszy niż spalanie z odzyskiem energii⁴.

² https://pl.wikipedia.org/wiki/Nathaniel_Wyeth

³ https://pl.wikipedia.org/wiki/Nathaniel_Wyeth; <https://www.nytimes.com/1990/07/07/obituaries/n-c-wyeth-inventor-dies-at-78-developed-the-plastic-soda-bottle.html>

⁴ Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych, zmieniającego rozporządzenie (UE) 2019/1020 i dyrektywę (UE) 2019/904 oraz uchylającego dyrektywę 94/62/WE

Jak wynika z ustaleń wskazywanych Strategii na rzecz tworzyw sztucznych,⁵ w ciągu ostatnich 50 lat rola i znaczenie tworzyw sztucznych w gospodarce stale rosły. Od lat 60. XX w. światowa produkcja takich tworzyw wzrosła dwudziestokrotnie⁶, osiągając 322 mln ton w 2015 r.

Przewidywalnie, w ciągu kolejnych dwudziestu lat liczba ta jeszcze się podwoi. Jak wynika ze Strategii, wskutek powyższego:

- bardzo duże ilości odpadów z tworzyw sztucznych są uwalniane do środowiska powodując znaczne szkody dla gospodarki i środowiska naturalnego – sytuacja pogarsza się, odpadów jest i będzie coraz więcej;
- rośnie konsumpcja produktów zapakowanych w opakowania „jednorazowego użytku”, które są wyrzucane po jednym krótkotrwałym użyciu, takie opakowania rzadko poddawane recyklingowi i często prowadzą do zaśmiecania (np. małe opakowania, torebki, kubki jednorazowego użytku, pokrywki);
- pojawiają się także nowe źródła uwalniania tworzyw sztucznych do środowiska (mikrodrobiny plastiku);

Z powyższych względów, celem przyjmowanych regulacji jest wprowadzenie zakazu stosowania opakowań, jakie można zastąpić bardziej pro-środowiskowymi rozwiązaniami (np. opakowania biodegradowalne), a także zastosowanie dodatkowych środków zniechęcających do szerokiego korzystania z produktów jednorazowych i opakowań z tworzyw sztucznych, m.in. poprzez mechanizmy dopłat czy znakowanie.

Chodzi też o ograniczenie nadmiernych opakowań m.in. w tym w handlu elektronicznym czy kosmetycznym, poprawienie zdolności opakowań do recyklingu, zwiększenie zawartości materiałów pochodzących z recyklingu, wycofanie niebezpiecznych i szkodliwych substancji

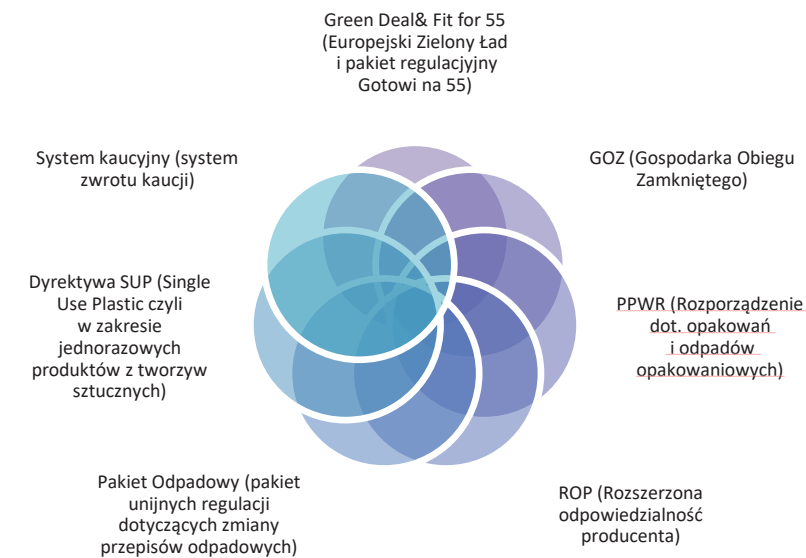
(COM(2022)0677 – C9-0400/2022 – 2022/0396(COD)); https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0318_PL.html

⁵ COM/2018/028 final; Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów „Europejska strategia na rzecz tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym {SWD(2018) 16 final}”.

⁶ Sektor tworzyw sztucznych w UE zatrudnia obecnie 1,5 mln osób, a jego obroty w 2015 r. wyniosły 340 mld EUR.

„Regulacyjne wyzwania transformacji opakowań”

Otoczenie regulacyjne dla transformacji opakowań i produktów wykorzystywanych przez konsumentów jest bardzo złożone. Wprowadzającym takie produkty na rynek, dystrybutorom, punktom gastronomicznym, skończywszy na konsumentach, trudno jest czasami zorientować się kiedy i jakie wymagania będą ich dotyczyły. Tym bardziej że Komisja Europejska raz posługuje się formułą dyrektyw, innym zaś razem rozporządzeń, które są odmienne w zakresie skutków prawnych co do daty ich obowiązywania (dyrektywy wymagają implementacji a rozporządzenia inijne – są stosowane bezpośrednio w porządkach krajowych). Konieczne jest zatem prowadzenie szerokiej akcji edukacyjnych w obszarze opakowań, ich selektywnej zbiórki, możliwości wspierania bardziej zrównoważonych środowiskowo rozwiązań zarówno przez Komisję Europejską, jak i państwa członkowskie celem zmiany przyzwyczajeń i nawyków konsumentów.

Opracowanie grafiki – własne.

oraz propagowanie ponownego użycia (należy zrezygnować z substancji szkodliwych lub nieprzyjaznych recyklingowi (np. PVC – polichlorek winylu), ograniczyć nasycenie barw i ilość lakierów, klejów, ozdób). Finałnie, o stworzenie szerokiej możliwości ponownego użycia lub recyklingu wszystkich opakowań w rentowny sposób do 2030 r.

Niestety, jak na razie, potencjał związany z recyklingiem odpadów z tworzyw sztucznych w wielu krajach UE pozostaje w dużej mierze niewykorzystany, biorąc pod uwagę choćby luki inwestycyjne i zapóźnienia w tym obszarze np. w Polsce.

To powoduje, że nadal średnio w krajach UE (choć tu niektóre kraje osiągają już wysoki stopień recyklingu) poziom ponownego użycia i recyklingu zużytych tworzyw sztucznych jest wciąż bardzo niski, szczególnie w porównaniu z innymi materiałami, takimi jak papier czy szkło. Ta sytuacja ma się jednak zmieniać przyjmując, że regulacje doprowadzą do zmiany nawyków konsumenckich, umożliwiając praktyczne wdrożenia gospodarki obiegu zamkniętego, także w obszarze opakowań.

Co należy podkreślić, wysokiej jakości recykling oznacza, że materiały pochodzące z recyklingu (w oparciu o ich zachowane właściwości techniczne) są jakości równoważnej lub wyższej w porównaniu z materiałem oryginalnym i mogą być wykorzystywane jako substytut surowców pierwotnych do opakowań.

Regulacje unijne dotyczące jednorazowych produktów, opakowań i odpadów opakowaniowych

Europejskie przepisy dotyczące gospodarki odpadami opakowaniowymi koncentrują się wokół kilku aktów prawnych – dyrektywy odpadowej 2008/98/EC znowelizowanej w 2018; dyrektywy 2019/904 z 2019 roku w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko (Single Use Plastic); a także zapisów planowanego rozporządzenia unijnego w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (tzw. PPWR, Rozporządzenie dotyczące opakowań i odpadów opakowaniowych). Powyższe przepisy tworzą ramę regulacyjną w zakresie nowych wymagań dla producentów produktów w opakowaniach, ale także jednostek handlu i innych podmiotów je sprzedających.

Ograniczenia dotyczące produktów z jednorazowych tworzyw sztucznych

Bardzo ważną regulacją w tym zakresie, adresującą konkretny typ odpadów opakowaniowych jest dyrektywa *Single Use Plastic* (implementowana do porządku prawnego w Polsce dalej **Dyrektywa SUP**). Celem tej dyrektywy jest zmniejszenie wpływu poszczególnych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko poprzez regulacje ograniczające lub utrudniające codzienne korzystanie z tych produktów przez konsumentów.

W praktyce, chodzi tu o ograniczanie użycia produktów z tworzyw sztucznych wprowadzanych do obrotu, a przez to ograniczenie zaśmiecania środowiska (zwłaszcza morskiego) odpadami z tworzyw sztucznych i zminimalizowanie negatywnego wpływu odpadów tworzyw sztucznych na środowisko (zwierzęta) i zdrowie człowieka.

Dyrektywa SUP wprowadza więc różne (obowiązkowe) sposoby postępowania z jednorazowymi produktami z tworzyw sztucznych (produkty, produkty w opakowaniach i opakowania), stosując zakaz wprowadzania do obrotu⁷ tam, gdzie istnieje alternatywa dla produktu (np. papierowe, biodegradowalne). Ale jeśli dla danego opakowania jednorazowego z tworzyw sztucznych alternatywy nie ma, wprowadza dodatkowe ograniczenia w korzystaniu, jak też dodatkowe opłaty, ograniczenia techniczne (nakaz mocowania nakrętek), opłaty za zaśmiecanie "zanieczyszczający płaci", obowiązkowe opłaty na edukację, czyli oznakowanie i kampanie edukacyjne.

To także regulacja wprowadzająca szczegółowe ograniczenia dla pewnej grupy produktów, a zatem wąsko oddziaływująca na rynek. Co warto podkreślić, pomimo funkcjonowania szeregu przepisów dotyczących odpadów na szczeblu okołounijnym, pilne przyjęcie Dyrektywy

⁷ brak możliwości wydawania takich produktów z magazynu albo przekazywania ich osobie trzeciej, zarówno w sposób odpłatny jak i nieodpłatny; Cel wydania też nie będzie miał tu znaczenia, zakaz będzie bowiem dotyczył zarówno dalszej dystrybucji, konsumpcji czy nawet nieodpłatnego wydania, celem używania na własne potrzeby.

SUP było potrzebne, ze względu na rosnące, wysokie koszty negatywnego oddziaływania takich właśnie produktów na środowisko naturalne.

Z perspektywy branży spożywczej, istotne jest to, że ograniczeniami wynikającymi z nowych przepisów są objęte zarówno jednorazowe opakowania wypełnione gotową do spożycia żywnością lub napojami lecz także opakowania puste, jedynie dedykowane temu przeznaczeniu. A ponadto sztućce, talerze i m.in. słomki, czyli produkty niebędące opakowaniami, jednak bezpośrednio powiązane z codzienną, szybką konsumpcją. Ostatecznie, wybrane artykuły higieniczne czy produkty tytoniowe. Co należy podkreślić, nawet niewielka zawartość tworzywa sztucznego wystarczy, aby dany produkt jednorazowy był objęty regulacją wynikającą z Dyrektywy SUP.

Obowiązkowe dla producentów napojów poziomy selektywnej zbiórki odpadów opakowaniowych po zużytych napojach

Dyrektywa SUP wprowadziła obowiązek zebrania w celu przekazania do recyklingu 90% opakowań plastikowych po napojach do 2029 r. oraz zwracania do nowych butelek co najmniej 30% surowca wtórnego w 2030 r.

Cele pośrednie wyznaczone na rok 2025, to odpowiednio – 77% zbiórki i 25% recyklatu (w tym terminie obowiązek dotyczy tylko butelek PET (tworzywo sztuczne, rodzaj poliestru) po napojach). Ponadto, od lipca 2024 r. producenci muszą obowiązkowo trwale przytwierdzać nakrętki do pojemników na napoje. Zobowiązanie to dotyczy zarówno butelek plastikowych, jak również kartonów do płynnej żywności, w których zastosowano zamknięcie w postaci nakrętki.

Selektywna zbiórka odpadów opakowaniowych, czyli zużytych opakowań po napojach ma być realizowana poprzez system kaucyjny. Jak wynika z doświadczeń innych krajów, taki system zbiórki to bardzo ważne narzędzie, pozwalające zmaksymalizować skuteczność zwrotu wybranych, zużytych formatów opakowań, a co za tym idzie, dynamicznie podnieść osiągnięte poziomy recyklingu.

System kaucyjny polega na tym, że przy sprzedaży określonego produktu (objętego systemem), pobierana jest kaucja. Kaucja zwracana jest konsumentom w momencie zwrotu opakowania lub odpadu opakowaniowego. W Polsce obecnie funkcjonuje tzw. prywatny system kaucyjny, organizowany dobrowolnie głównie przez spółki piwne. System ten działa bardzo efektywnie osiągając poziomy zbiórki szklanych butelek zwrotnych nawet powyżej 90%. Planowane w Polsce rozwiązanie związane ze zbiórką produktów i odpadów opakowaniowych w jednostkach handlu, posługuje się jedną, zbiorczą systemu kaucyjnego: na kaucję i depozyt.

System projektowany dla Polski, ma objąć terytorium całego kraju; a także zapewniać powszechny i równy dostęp dla użytkowników końcowych, czyli konsumentów, a także sklepów (jednostek handlu detalicznego i hurtowego) jak i innych punktów odbierających odpady i opakowania opakowaniowe. Nie będzie wymagał okazania dowodu zakupu w celu zwrotu pobranej kaucji.

Ekoprojektowanie

Elementem zmiany w obszarze opakowań są zmiany techniczne, szczególnie w obszarze ekoprojektowania (*ecodesign*). To złożone podejście do projektowania produktów, w tym opakowań, z uwzględnieniem aspektów środowiskowych w całym cyklu życia oraz w całym łańcuchu wartości. To nowe podejście, wskazane przez Komisję Europejską, która 30 marca 2022 roku, przedstawiła do konsultacji pakiet powiązanych ze sobą inicjatyw dotyczących zrównoważonych produktów, obecnie wchodzących w życie w krajach członkowskich.

Głównym celem tej inicjatywy jest zatem ograniczenie negatywnego oddziaływania produktów na środowisko oraz poprawa funkcjonowania rynku wewnętrznego, przy jednoczesnym wykorzystaniu efektywnych rozwiązań cyfrowych takich jak np. paszporty produktu, realizowane w formie QR kodów na opakowaniach.

Projekt rozporządzenia przewiduje utworzenie cyfrowego paszportu produktu, który pomoże w śledzeniu informacji o produkcie w całym

łańcuchu wartości i pozwoli na skuteczniejsze wyliczanie (oraz kontrolowanie) rzeczywistego śladu węglowego i środowiskowego produktu. To podejście, w ramach którego ekoprojektowanie należy rozpatrywać w całym cyklu życia, a jego miarą będzie ślad węglowy obliczany dla całego cyklu życia.

Cele środowiskowe w praktyce jak i (jedynie) teorii

Transformacja w obszarze opakowań, prowadzona pod kątem osiągnięcia celów środowiskowych narażona jest na ryzyko tzw. *greenwashing'u*, polegające na jedynie pozornych działaniach i celach pro-środowiskowych przywoływanych głównie na cele marketingowe (tzw. nierzetelny marketing ekologiczny).

W ostatnich latach coraz więcej przedsiębiorców, także z branży FMCG (Fast Moving Consumer Goods, czyli towary szybkozbywalne), chwali się podejmowanymi przez siebie działaniami ukierunkowanymi na poprawę środowiska naturalnego. Produkty na sklepowych półkach (a w tym ich opakowania) coraz częściej są oznaczane jako „ekologiczne”, „przyjazne planecie” czy „zrównoważone”.

O ile troska o środowisko jest zjawiskiem pożądanym to wielu z przedsiębiorców może nadużywać twierdzeń o pozytywnym wpływie na środowisko – nierzadko pomijając informacje, które nie pasują do budowanego wizerunku przedsiębiorcy lub marki przyjaznej środowisku. Najczęściej to tzw. nierzetelny marketing ekologiczny, zwany powszechnie *greenwashingiem*.

Odpady opakowaniowe i opakowania, czyli rewolucja w toku⁸

Poza Dyrektywą SUP oraz przepisami dotyczącymi ekoprojektowania, fundamentalnym elementem transformacji rynku opakowań jest rozporządzenie PPWR określające wymogi dotyczące całego cyklu życia opakowań w odniesieniu do ich zrównoważenia środowiskowego oraz etykietowania, rozszerzonej odpowiedzialności producenta, zapobiegania powstawaniu odpadów opakowaniowych, zbierania jak i przetwarzania odpadów opakowaniowych. To rozporządzenie został przyjęte i niebawem jego finalna wersja powinna zostać opublikowana⁹.

Przyczyną dla nowych regulacji w zakresie opakowań i odpadów opakowaniowych jest to, że obecnie w Europie znaczne zasoby surowców pierwotnych wykorzystuje się właśnie w tym celu. Do produkcji opakowań wykorzystuje się obecnie duże ilości surowców pierwotnych – ok. 40% tworzyw sztucznych i ok. 50% papieru w Unii wykorzystuje się do produkcji opakowań – i stanowią one nadal – ok. 36% stałych odpadów komunalnych.

Duże i stale rosnące ilości wytwarzanych opakowań, jak również niewielki stopień ich ponownego użycia i właściwego zagospodarowania, stanowią istotne przeszkody dla osiągnięcia niskoemisyjnej gospodarki o obiegu zamkniętym, która jest dążeniem Komisji Europejskiej, opisanym w Europejskim Zielonym Ładzie.

⁸ Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych, zmieniającego rozporządzenie (UE) 2019/1020 i dyrektywę (UE) 2019/904 oraz uchylającego dyrektywę 94/62/WE (COM(2022)0677 – C9-0400/2022 – 2022/0396(COD)); https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0318_PL.html

⁹ Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 r. w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych, zmieniającego rozporządzenie (UE) 2019/1020 i dyrektywę (UE) 2019/904 oraz uchylającego dyrektywę 94/62/WE (COM(2022)0677 – C9-0400/2022 – 2022/0396(COD)); https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2024-0318_PL.html

Ekotrendy w opakowaniach: zmiana nawyków konsumenckich

Zmiany w obszarze trendów opakowaniowych widać nie tylko w ramach przepisów prawnych lecz także zmian w obszarze przyzwyczajeń konsumenckich. Popularne słomki po roku od zakazu ich wprowadzania na rynek (od końca maja 2023 roku) coraz rzadziej pojawiają się w oczekiwaniach konsumentów. Niemal połowa Polaków zwraca uwagę na kwestie ekologiczne podczas zakupów. Badania pokazują, że 56% Polaków zmienia swoje zachowania konsumenckie z myślą o klimacie¹.

W efekcie, dokonując wyborów konsumpcyjnych, klienci coraz chętniej wybierają te, które mniej szkodzą środowisku. Rośnie poparcie dla rozwiązań cyrkularnych, wspierających wielokrotne wykorzystywanie opakowań, tworzenie systemów kaucyjnych na opakowania. Szczególnie wśród młodszych pokoleń.

Niemal połowa Polaków zwraca uwagę na kwestie ekologiczne podczas zakupów. Badania pokazują, że 56% Polaków zmienia swoje zachowania konsumenckie z myślą o klimacie². Co więcej, Polacy coraz częściej wdrażają zasady zrównoważonego rozwoju w swoim codziennym życiu, 86% poddaje produkty recyklingowi lub wykorzystuje je ponownie. Niemal połowa Polaków zwraca uwagę na kwestie ekologiczne podczas zakupów, co pokazuje, że coraz więcej z nas ma świadomość wpływu swoich decyzji zakupowych na środowisko naturalne.

Kluczowym aspektem zmiany przyzwyczajeń konsumenckich jest budowanie świadomości ekologicznej. Stąd pożądane jest wspieranie akcji takich jak np. „Szkło must go on” czy rozwój aplikacji takich jak np. Sorteusz, którym celem jest wspieranie nawyków konsumenckich u dzieci w obszarze zrozumienia i odpowiedniego sortowania odpadów.

Ciekawym przedsięwzięciem jest także projekt realizowany przez największe marki spożywcze ReFlex który koncentruje się na odpadach opakowaniowych powstających po produktach konsumenckich w celu zwiększenia osiąganych poziomów recyklingu tych odpadów (takich jak opakowania po chrupkach, batonach etc.)

¹ <https://ams.com.pl/wp-content/uploads/2024/07/EKO-swiadomosc-w-wyborach-konsumentow.pdf>, RAPORT OOH EKO świadomość w wyborach konsumentów”

² <https://ams.com.pl/wp-content/uploads/2024/07/EKO-swiadomosc-w-wyborach-konsumentow.pdf>, RAPORT OOH EKO świadomość w wyborach konsumentów”.

W dyrektywie 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady¹⁰ wprowadzono wymagania dotyczące opakowań wobec państw członkowskich, takie jak zasadnicze wymagania dotyczące składu opakowań oraz właściwości decydujących o ich zdolności do wielokrotnego użytku lub odzysku, a także *określono* wielkości docelowe dla odzysku i recyklingu.

¹⁰ Dyrektywa 94/62/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 20 grudnia 1994 r. w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych (Dz.U. L 365 z 31.12.1994, s. 10).

Źródło: istock.

Nadmierny konsumpcjonizm i brak odpowiedniej (w tym selektywnej) zbiórki odpadów opakowaniowych prowadzi do degradacji i zaśmiecania środowiska naturalnego. Tworzywa sztuczne, mają szczególnie negatywne oddziaływanie na środowisko stanowią 80–85% wszystkich odpadów morskich zgodnie z wyliczeniami przeprowadzonymi na plażach krajów członkowskich UE. Pod względem ilościowym produkty jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych stanowią 50% wszystkich odpadów występujących w środowisku morskim.

Ostatecznie, wśród dziesięciu najczęściej występujących na europejskich plażach odpadów z produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych na pierwszym miejscu wymienia się – butelki na napoje oraz ich nakrętki i pokrywki. Niestety, podstawowym problemem produktów jednorazowego użytku z tworzyw sztucznych jest to, że obejmując szeroką gamę powszechnie stosowanych szybko zbywalnych produktów konsumpcyjnych, wyrzucane są po ich jednorazowym użyciu. Ostatecznie, wyrzucane poza miejscami do tego przeznaczonymi co powoduje, że rzadko poddawane są recyklingowi i łatwo stają się śmieciami.

Jak na obecny czas, te przepisy wydają się zbyt ogólne i dlatego niewystarczające. PPWR to zatem szczegółowa kontynuacja tych regulacji. Regulacje w tym zakresie są spójne z Nowym Planem działania dotyczącym gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy, jaki został określony we wcześniejszym komunikacie Komisji z dnia 11 marca 2020 r.

Zobowiązuje on do zaostrenia wymogów zasadniczych dotyczących opakowań, tak aby do 2030 r. wszystkie opakowania były zgodne z ponownego użycia lub recyklingu, oraz do rozważenia innych środków

mających na celu ograniczenie (nadmiernego) stosowania opakowań i odpadów opakowaniowych oraz m.in. wprowadzenie wymogów dotyczących zawartości materiałów pochodzących z recyklingu w opakowaniach z tworzyw sztucznych.

Dlatego rozporządzenie PPWR będzie miało zastosowanie do wszystkich opakowań wprowadzanych do obrotu w Unii oraz do wszystkich odpadów opakowaniowych, niezależnie od rodzaju opakowania lub zastosowanego materiału. Co to oznaczać będzie w praktyce? Opakowanie handlowe, opakowanie zbiorcze i opakowanie transportowe powinny być zdefiniowane oddzielnie, aby uniknąć powielania terminologii. W związku z tym opakowanie handlowe stanowi opakowanie bezpośrednie, opakowanie zbiorcze – opakowanie drugorzędne, a opakowanie transportowe – opakowanie trzeciorzędne. Natomiast kubki, pojemniki na żywność które potencjalnie mogłyby spełniać funkcję opakowania, nie będzie uznawało się za opakowanie; szczególnie, jeśli zostały one zaprojektowane w taki sposób, by były sprzedawane puste przez dystrybutora końcowego i są do tego przeznaczone.

Kluczowym aspektem transformacji opakowań jest więc, ich projektowanie, wytwarzanie i wprowadzanie do obrotu w sposób umożliwiający ich ponowne użycie (jak najwięcej razy) lub poddanie wysokiej jakości recyklingowi.

Zanieczyszczenia chemikaliami i PFAS (złożona grupa syntetycznych substancji chemicznych/ substancje per- i polifluoroalkilowe), czyli pilna potrzeba ograniczenia chemikaliów

Zgodnie z celami określonymi w Planie działania dotyczącymi gospodarki o obiegu zamkniętym oraz komunikacie Komisji z dnia 14 października 2020 r. pt. „Strategia w zakresie chemikaliów na rzecz nietoksycznego środowiska”¹¹ tj. należytego zarządzania chemikaliami w trakcie ich cyklu życia oraz przejścia na nietoksyczną gospodarkę

¹¹ „Strategia w zakresie chemikaliów na rzecz zrównoważoności”)

o obiegu zamkniętym, a także mając na uwadze znaczenie opakowań w życiu codziennym, konieczne jest uwzględnienie w przechodzeniu na gospodarkę o zamkniętym obiegu kwestii ograniczania chemikaliów zawartych w opakowaniach; szczególną konsekwencją może być przenikanie tych chemikaliów w ramach produktów pochodzących z recyklingu, które mogą zagrażać bezpieczeństwu konsumentów. Dlatego, biorąc pod uwagę postęp naukowo-techniczny, opakowania powinny być projektowane i wytwarzane w taki sposób, aby ograniczyć obecność w ich składzie niektórych metali ciężkich i innych substancji potencjalnie niebezpiecznych, wpływających na zdrowie ludzi, środowisko oraz na szeroko pojęty zrównoważony charakter, w tym na obieg zamknięty, wynikający z obecności substancji potencjalnie niebezpiecznych w całym cyklu życia opakowań, od produkcji po użytkowanie i koniec przydatności do użycia. Tylko wówczas zasadne będzie podnoszenie współczynników recyklingu opakowań oraz maksymalne wykorzystanie w opakowaniach materiałów z recyklingu.

Modulacja opłat z tytułu rozszerzonej odpowiedzialności producenta, czyli zachęty finansowe do pozytywnej zmiany

Inny mechanizmem transformacyjnym a także skutecznym instrumentem ekonomicznym zachęcającym do projektowania opakowań o bardziej zrównoważonym charakterze (ekoprojektowania) prowadzącego do zwiększenia zdolności jest ekomodulacja.

Ekomodulacja to nic innego jak zharmonizowanie kryteriów modulacji opłat z tytułu rozszerzonej odpowiedzialności producenta w oparciu o klasę efektywności recyklingu ustaloną w wyniku oceny zdolności do recyklingu. Co należy podkreślić, aby zapewnić obieg zamknięty opakowań, należy je projektować i produkować w taki sposób, aby możliwe było zwiększenie zastępowania surowców pierwotnych materiałami pochodzącymi z recyklingu.

Jak wynika z analiz, w odniesieniu do poszczególnych materiałów opakowaniowych najniższą zawartość materiałów pochodzących z recyklingu mają opakowania z tworzyw sztucznych. Aby możliwie najskuteczniej przeciwdziałać tym problemom, należy zwiększyć wykorzystanie tworzyw sztucznych pochodzących z recyklingu poprzez ustanowienie obowiązkowych celów w zakresie zawartości materiałów z recyklingu w opakowaniach z tworzyw sztucznych

Co należy podkreślić, selektywna zbiórka odpadów z tworzyw sztucznych jest niezbędna, aby wywrzeć bezpośredni, pozytywny wpływ na poziom zbierania, jakość zbieranego materiału i jakość recyklatu. Umożliwia to wysokiej jakości recykling i zwiększa wykorzystanie wysokiej jakości surowców wtórnych.

Niewątpliwie, jak wskazano w rozporządzeniu PPWR, dążenie do „społeczeństwa stosującego recykling” powinno pozwolić na unikanie wytwarzania odpadów i wykorzystywanie odpadów jako zasobu, unikając blokowania zasobów na niższych poziomach hierarchii postępowania z odpadami. Szczególnie dlatego, że takie działanie ma szkodliwy wpływ na środowisko i skutkuje nieuwzględnianiem racjonalnego ekologicznie gospodarowania odpadami.

Zgodnie z wymaganiami PPWR, opakowania będzie trzeba projektować tak, aby zminimalizować ich objętość i masę przy zachowaniu zdolności do spełniania funkcji opakowania oraz zapewnić ich zdolność do recyklingu. W celu spełnienia wymogów w zakresie minimalizacji opakowań należy zwrócić szczególną uwagę na ograniczanie pustej przestrzeni w opakowaniach zbiorczych i transportowych. Tym ważniejsze jest informowanie konsumentów i umożliwienie im odpowiedniego usuwania wszelkich odpadów opakowaniowych.

W zakresie proponowanych rozwiązań, najwłaściwszym sposobem osiągnięcia tego celu wydaje się ustanowienie zharmonizowanego systemu etykietowania opartego na składzie materiałowym opakowań na potrzeby sortowania odpadów oraz powiązanie go z odpowiednimi etykietami na pojemnikach na odpady. Co należy podkreślić, najważniejszą wytyczną w projektowaniu etykiet powinna być potrzeba stworzenia zharmonizowanego systemu etykietowania, który będzie rozpoznawany przez wszystkich obywateli niezależnie od ich sytuacji, w tym niezależnie od ich wieku i znajomości języka.

Aby ułatwić konsumentom sortowanie i unieszkodliwianie odpadów opakowaniowych, należy wprowadzić system zharmonizowanych symboli, które powinny być umieszczane zarówno na opakowaniach, jak i na pojemnikach na odpady. Powinno to pozwolić konsumentom na powiązanie tych symboli w celu unieszkodliwiania odpadów.

Wspieranie celów PPWR powinno oznaczać, że konsumenci powinni być chronieni przed wprowadzającymi w błąd i mylącymi informacjami na temat właściwości i właściwego przetwarzania po końcu przydatności do użycia tych opakowań (gdy ustanowiono zharmonizowane etykiety). Tak samo, opakowania objęte obowiązkowymi systemami kaucyjnymi powinny być opatrzone etykietą informującą konsumentów, że takie opakowania są objęte odnośnym systemem, a zatem powinny być zbierane za pośrednictwem określonych kanałów zbierania dopuszczonych przez organy krajowe. W założeniach, taka etykieta powinna mieć formę zharmonizowanej etykiety UE ustanowionej przez Komisję Europejską. Ta transformacja opakowań wydaje się rozpoczęta choć rzeczywiście nie jest jeszcze zakończona. Jesteśmy na początku tej ważnej dla człowieka i środowiska naturalnego drogi.

Minimalism: A Documentary About the Important Things” reż. Matt D’Avella

W tym kontekście warto przywołać film – „Minimalism: A Documentary About the Important Things”, dotyczącym historii osób, które zdecydowały się ograniczyć konsumpcjonizm w swoim życiu, konsekwentnie mniej kupować, mniej wyrzucać i w ten sposób zadbać o środowisko naturalne. To kino o ponownym zbudowaniu dobrych nawyków, produkowaniu mniejszej ilości różnorodnych śmieci, ale także o odzyskiwaniu dzięki temu przestrzeni wokół siebie.

Treść filmu skłania do zastanowienia się, co rzeczywiście jest potrzebne do funkcjonowania ludziom jako konsumentów, ile produktów muszą nabywać aby móc normalnie funkcjonować. Film zachęca też widzów do wprowadzenia w życie choćby drobnych zmian konsumenckich, które należy rozumieć jako wspierające dbałość o środowisko naturalne.

Słowniczek

Gospodarka obiegu zamkniętego – model gospodarczy skupiający się na maksymalnym wykorzystaniu surowców i minimalizacji powstających odpadów.

Odpady, recykling – proces przetworzenia zużytego produktu.

Odpady opakowaniowe – zużyte opakowania, które nadają się do przetworzenia lub nie.

System kaucyjny – system w którym przy nabyciu napoju w opakowaniu pobierana jest stała kwota tzw. kaucja, zwracana przy zwrocie zużytego opakowania do odpowiedniego punktu zbiórki.

Kalendarium

2018: Komunikat Komisji Europejskiej „Europejska strategia na rzecz tworzyw sztucznych w gospodarce o obiegu zamkniętym z dnia 16 stycznia 2018 roku” („Strategia Tworzywa w GOZ”)

2019: Komunikat Komisji Europejskiej dot. Europejskiego Zielonego Ładu z dnia 11 grudnia 2019 roku („Zielony Ład”)

2019: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/904 z dnia 5 czerwca 2019 roku w sprawie zmniejszenia wpływu niektórych produktów z tworzyw sztucznych na środowisko („Dyrektywa SUP”)

2020: Komunikat Komisji z dnia 11 marca 2020 roku Nowy Plan działania dotyczący gospodarki o obiegu zamkniętym na rzecz czystszej i bardziej konkurencyjnej Europy. Nowy Plan zobowiązuje do zaostrzenia wymogów zasadniczych dotyczących opakowań, tak aby do 2030 r. wszystkie opakowania były zdolne do ponownego użycia lub recyklingu, oraz do rozważenia innych środków mających na celu ograniczenie (nadmiernego) stosowania opakowań i odpadów opakowaniowych, propagowanie projektowania z myślą o ponownym użyciu opakowań i ich zdolności do recyklingu, zmniejszenie złożoności materiałów opakowaniowych oraz wprowadzenie wymogów dotyczących zawartości materiałów pochodzących z recyklingu w opakowaniach z tworzyw sztucznych.

2024: Rezolucja ustawodawcza Parlamentu Europejskiego z dnia 24 kwietnia 2024 roku w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Parlamentu

Europejskiego i Rady w sprawie opakowań i odpadów opakowaniowych, zmieniającego rozporządzenie (UE) 2019/1020 i dyrektywę (UE) 2019/904 oraz uchylającego dyrektywę 94/62/WE („Rozporządzenie PPWR”)

Problemy do dyskusji

W jaki sposób zmienić nawyki konsumenckie w stylu „fast” (fast food, fast fashion) a także wyrzucanie pustych opakowań poza miejscami ich zbiórki (koszami). Czy tylko karanie ma sens?

Kiedy rozwiązania cyrkularne będą chętnie wybierane przez konsumentów?

Kiedy takie rozwiązania będą się po prostu opłacać?

Czy kolejne, dość rygorystyczne, regulacje w obszarze opakowań i odpadów opakowaniowych są w stanie zmienić nawyki konsumenckie? A jeśli tak, to w jakim czasie?

Dodatkowa literatura

<https://www.gov.pl/web/klimat/system-kaucyjny>

<https://youtu.be/brmMQksoJ7A>

<https://www.youtube.com/watch?v=9rJNwS6bTug>

<https://www.youtube.com/@UNEPGRIDWarszawa>

https://www.youtube.com/watch?v=rHaQj_CxOUQ

<https://www.youtube.com/watch?v=gp1IpuZuk3o>

<https://paktplastikowy.pl/wp-content/uploads/2021/09/PPP-Raport-Opakowania-Nadmierne-i-Problematyczne.pdf>

Materiał filmowy

Plastikowe odpady to rosnący problem, a UE wprowadza sregulacje, aby go ograniczyć. Do 2030 roku zakazane zostaną jednorazowe plastiki, co ma przyspieszyć przejście na bardziej zrównoważone opakowania.

<https://www.weforum.org/videos/eu-plastics/>

